

విశ్వ జీవీన గ్రంథావళి
సంపాదకుడు: శ్రీ చౌరి వరసింహ శాస్త్రి

రత్నా కుర్రమ్మ

సా హి తీ స మి తి

రేవల్లె. తెవారి. గుంటూరు.
రాజమహేంద్రవరము. వీణాపురము.
మారేడునల్ల-నికిందరాబాద.
వాంనల్ల-పైదరాబాద (దక్షిణ)

రత్నా క ర ము

(గీతికా సంవాదము)

తల్లా వజ్జల
శివ శంకర శాస్త్రి

సా హి తీ స మి తి
సికందరాబాద . హైదరాబాద

అన్నిహక్కులు కృత్తివాస తీర్థులవి
ప్రథమ ముద్రణము 1946

Meezan Printing Works
Hyderabad (Deccan)

అంకితము

శ్రీ వజ్ర బాబు రావుకు

పూర్వ భాగము

(సంధ్యాసమయము. అలంకరించి యున్నగదిలో
తల్పముమీద శ్రీమఠ వండుకొని యుండును.
అమెసఖి శాంత ప్రకృతి నున్నది.)

శాంత

ఏల వివివిచుకో వీయా వ్రజనవాక్కు :
నీకోవనై యేము నెగులుపా లైతిమే :
ఓ చెలీ, ఓ చెలీ, ఊర్ధ్వతావులె కాని
పలుకుతేనియ చినుకు చినుక వేమే చెవుల :

ఓనఖీ, ఓనఖీ, ఊరకే వానైపు
కూన్యదృక్కులతోడ చూచుచున్నా వేమే :
వింతవర్తనముచే నెరిగి యేమో యన్న
శంక మామతులలో జనియించుచున్నచే :

ఓచెలీ, ఓచెలీ, ఒకకొంత తడ వేలా,
నవ్వితివి జారిగా నామోము వీక్షించి.

నిర్నివేషముగా నింగి నవతోకించి
మరికొంత తడవునకు మందస్మితాస్యవై
ఓనఖీ, ఓనఖీ, ఒత్తిగిరి యొకవైపు
గాత్రవల్లక న్వయంగ్రాహిణియై చేసితివి :

నెచ్చెరీ. నెచ్చెరీ. వీగతీరస్వాంత
 ధత్తాకరమ్ములో. రాజుచున్నది కీలి :
 మానముదిగి వీడి, మర్మమ్ము విడనాడి
 వీవ్యధం దెలుపవా నెచ్చెరీ. నెచ్చెరీ :

వలుకవా వలుకవా. పాటలాదరదీప్తి
 సంతర్హితము వేయ నగునె యాస్వమ్ములో :

వీలోలకవ్రా విచయమ్ము నెచ్చెరీ.
 చెక్కిళ్ళలోయలో చిక్కువడ్డది నుమి:
 నానఖీ. నానఖీ. వగుమోము నెలవంక
 కాలదారాదరాకాంతమ్ము కా వేల :
 అదిత్యభగవాను డస్తమింతుటజేసి
 ముఖమిచ్చెనా వీడు ముద్దుకమలామరలో :

చూడవే చూడవే శోభామయం బైన
 ఉద్యానవనవాటి నోచెరీ. ఓచెరీ :

మరకతోన్నతవీతి మల్లె యారోహించి
 ఓలగం బువ్వదే యుద్యానవనీమలో.
 చూడవే చూడవే. శోభకుబ్జాకంబు
 కంటకాంబికమలనో గాజుచున్నది వనన.

జాలమార్గమూఁగెట్లు బుల్లగా మెల్లగా
 మలయోధున్నది నఖీ. నుండ వనమానము.

పూర్వ భాగము

విడువవే, విడువవే, విడువవే తల్పము,
విరిసెజ్జపై చెలి, విళిమింతువు గాని.

ఒంటిగా గూర్చుంద మువవనమ్మున మనము:
వీమనసులో భాద నిమ్మళించును కొంత.
ప్రియసఖీ, ప్రియసఖీ విగువు విడువవే యింత.
భాగించుకొందు వీ భాద యేదో గాని.

వలుకవా వలుకవా, ప్రాజాధికవు నిమ్మ
విసిగింప కికనైన వెడలిపోదును గదే :
కనుదోయి దెరచి నన్ గనుగోని వజ్రవ
నిష్క్రమించెడుదాన నెచ్చెలి నెచ్చెలి :

భ్రమ ర

(లేచి. తల్పముపై గూర్చుండి)

వీడి చనబోకు మీవేళ నను-ప్రియసఖీ :
తాళజాలక తలవుతరగ గమికాకుంకు
వెతల పా లైన యీవేళ దుర్బలహృదయ
వీడి....

మనసులోని నముద్రమధనస్థుని ప్రియసఖీ,
తెలుపు తెలుతో నాకు తెలియకున్నది గదే
వీడి....

అనురాగవతి యైన అమ్మ కీవరలోనె
కొందిగా వామీద కోవరేఖలు కలవు
వీడి.....

జోలించి జోలించి ఉద్యజీవితముపై
అంతంక మాత్రమే ఆసక్తి మిగిలినది
వీడి.....

శాంత

(తర్జని నోటిపై నుంచికొవి)

అకుభవాక్కులు నోట అనుచితము రానిచ్చు
తైన వెగ జేరి చెవుమా,
ఓ చెలీ, అప్పుడె జీవవలీలపై :

అరోగ్యవతివి నీ వాహ్లాదము త్యజించి
బ్రతుకుపై రోసినావే
ఓ చెలీ, ప్రభవ యౌవనమునందే :

కావ్య వాదిక కథాగ్రంథజాలము తెరవ
కవికమ్ము వర్యంకమే
ఓ చెలీ, ఆశ్రయించెద వేటికే :

మనసులో దిగులుచే మదనవసు చీరీతి
జూరకే కృణియింతువా, ఓ చెలీ,
ఉచిత మేమో చూడవా :

పూర్వ ఛా గ ము

గుప్తి యేటికి : నీకు గూర్చుదానను గదా
నవనిజోవగ నేటికే. ఓ చెలీ.
నాకు వివరింపరాదే !

భృ మ ర

(దీనముగా చూచుచు)

నీవే నాకు, నీవే నాకు
నావపు దుఃఖనదివి గడవ.....నీవే.....

చింతాకాశ్రాంత చిత్తమునందు
సడలిపోయెను సహజ పటిమ.....నీవే.....

తేకువ యెట్లా తెచ్చుకొనుచు
తెలుపుదు మనసుతెరగు చెలీ :.....నీవే.....

ఆదిని నాకు అభయహస్త
మొనగ వలయు ఓరిమితోడ.....నీవే.....

అయిక పూనవలదు నాపై :
చెలీ. అపుడు చెప్పగల్గుదు.....నీవే.....

హేయభావ మెంతమాత్రము
చెలీ. నాపై కలుగ రాదు.....నీవే.....

కాంక్ష

(భ్రమరమ కౌగలించుకొని ముద్దాడి)

నన్నివలె నను నమ్మవె విప్రసఖి :
 ఏటివలుకు లివి : హేయభావమా
 ఎన్నడు గానీ ఏగతి గలుగును.....న.....

ఏకలు చెలియా, నే నెడి యైనన్
 వింతు మనసుతో నెరవేర్తుమగా.....న.....

ఏది హితమొ నీ, కేయది ముఖదమొ
 భ్రమ మవి యెంచక ననుభూర్తుమగా.....న.....

తమవులు రెండుగ కనబడుచున్నను
 అంతరంగముల వధ్యయరూపమె.....న.....

భ్రమర

అమ్మ కృష్ణుర నమ్మ ఆత్తవారంటికే
 పొమ్మమారు నలుమారు పోరు పెట్టుచునున్న
 దేవు చేయుదు నఖి, ఏది మార్గము, జ్ఞాతు :

వా మదిటిస్తా శాంతి వలున జ్ఞాయనె లేదు :
 దీర్ఘ జీవితము నేతెరగునొర్వక్షపక్షము,
 ఏది.....

అమ్మ కెప్పుడు లోక మన్న భయమే కాని
పుత్రికా హృదయంబు పొగిలిపోవుట యెరుగ
దేమి....

అమరాగ రహిత మైనట్టి కాపురము నే
చేయ లే నని చాల చెప్పి యేడ్చితి నెంకొ
ఏమి....

ఆగ్రహృదయం బున్న. ఆధునికహృదయం
అమరాగ విద మేమో అమ్మ యెరుగనె యెరుగ
దేమి....

అచటి కేగుటకన్న ఆత్మహత్యయే మేలు :
ఎడలేను, నడలేను తాద రీవయి నభి :
ఏమి....

కాంక్ష

పోవలదు లే అచటి కింక - అమ్మ
పోర దీవయి విడువు శంక.

వ్రసవకోమల మెనయెడద - నీది
తాద పెట్టిన మొదలె చెడద :....పోవలదు....

యమమూకనలు మరల వలదు—నీకు
అమ్మన్నది కాంతి కలదు—అమ్మ

వేరుగా భావించబోదు—మదివి
వెక వీవు పెట్టుకోరాదు....పోవలదు....

ఉల్లాసకర మైన వింట—చెలియ.
ఉన్న వెన్నో—నేను జంట... పోవలదు....

భృ చు ర

(ఈశ్వరుత్పాహముతో)

అవును సఖీ. అవును సఖీ.
అమృత కుర్మవాణి సఖీ.
కాని వీవు జీవితమున
కష్ట మెరుగ లేవు సఖీ....అవును....

అనుకూలం దైన భర
అదరించుచుండ నిన్ను
ఎటులు విదిత మగును నీకు
ఈ హృదయజ్వాల సఖీ....అవును....

జీవన మరుభూమిలోన
చింతతోడ రగిలి రగిలి
కోషణమ్మై కాంతు గాని
మరి వ్రోవలు కావబడునె ? .. అవును....

ప్రకృత స్థితియందు రరత
బాధ పడుచు నుంటె కాని
ఇచటగూడి శాంతి లేదు :
ఏమి చేయ దగును నభీ !....అవును....

శాంతి

గతముకన్న నీకు భావి
కాలము తిగుణము ఏదా ?
జీవయాత్ర యేవిధాన
చేయగలవు ప్రాణనఖి :

పుట్టినింట నైన శాంతి
పొందజాల వేని చెలీ,
ఎచట సుఖము కలదు నీకు ?
ఎవరు కూర్చున్నారు కలరు ?

నీయవస్థ గాంచుకొంది
నింకదుఃఖ ముదయ మొందు,
సౌఖ్య మొందు మార్గ మేది
జన్మములో ప్రాణనఖి :

భ్రమ ర

అట్టిత్రోవ దొరకునేని
అవరోధము చూపవుకదా :

కాంతి గాంతునేవి సఖీ,

నమ్మకందె కదా నీకు :

అమ్మతోడ జెప్పవు కద :

అవల నన్ను నిరుత్సాహ

పంకమందు ద్రోయవు గద

ప్రీతిసఖీ, ప్రీతిసఖీ :

కాంత

చెలియ, నీ వింతగా చెప్పగా వలెనె :

అమ్మను నీవారై అనంతయేవి

కర్ణగోచర మేల కావలె నోనీ :

గుప్తముగా మంతు క్రొత్త వృత్తాంత,

మెరిగింతు నిజముగా హిత మేదో నీకు,

చూచి సంకోషింతు ముఖ మబ్బునేవి.

భ్రమర

చూచినా నొకనాడు కుభముహారైరమునందు

రమణీయ మౌనాత్మరత్నాకరం బొకటి.

గాగనీర్యదామమ్ము, కావి భయదము కాదు,

లావణ్యవిధి యేయు్య లవణార్థవము కాదు.

అమృతకలశమే. కాని హాలాహలము లేదు,
నవనాహతికి తుంగభంగముల్ రేగవే !

ఆస్పర్శచేత నే నఖిలచింతలు వాసి
ఆనందమూర్తినై ఆమృతంపు దీవినై
రత్నప్రభల వెల్లి రమణీయరూపావ
రత్నాకరమ్మునై రంజిల్లుదును నభీ !

భాంతు

కాంచీయుండువు చెలీ, గౌతమీ ద్వార
రమ్యదేశమునందు రత్నాకరమ్ము.
అరుగుదెంచివి దాది అచ్చోటమండి
నెచ్చెలీ, నెచ్చెలీ, వీలొవిమాడ్చు
అంత కంతకు నాకు అవగతం బయ్యె.
మరుగుచేసితి వొక్కొక్క మాసకాలమ్ము
విద్విరముగ చెలీ, వీరహస్యమ్ము !

వ్రజాయ శృంగారములు వ్రధపుష్పమునుండి
విడువకుండ కృష్ణమ్ము చివరింక గుడవే !

భ్రమర

అవ్రధాకము శ్లేశః ఓ శాంతా .
అఖిలసుల బాధన ...

కుట్టినుము వేదిపై ఓ శాంతా
కూర్చుంటి వదినతో ..

ఆయింటి బామినుల కో శాంతా
అవురాలట వదిన ..
కుళల మడిగిన ఏదవ ఓ శాంతా
గోష్ఠి చేసిరి వారు. ..
నే నరధ్యావముగ ..
వింగి కాంచుచుమంటి ..
చూచుచుండగ వట్లు ..
సూర్యకాంతులు పడిన నోశాంతా
మస్తకమ్మును ద్రిప్పి ఓ ..
మరల కమ్ములు విప్ప ..
ఆవిర్భవించినది ..
అభినవాకారమ్ము ..

కాంత

(బాణము తట్టి నవ్వుచు)

అంత యభినవ మైన ఆకార మొక్కొ
దిగ్భ్రమ వుట్టించు దివ్యకేటంబొ :
పురవివాహమునం దపూర్వ మైనట్టి
మోహవాక్పతి గాంచి ముగ్ధ వైవాహిక :

(కేరిపార జూచును)

భృమర

(ముని ముని నవ్వుతో)

అట్టాలకముసుండి	ఓ కాంతా
అవురుష విగ్రహము	..
వార్చి విజళిగమ్ము	..
పంపు సోపానములు	..
దిగుచుండు సమయాన	..
తిరికించినా నమ్మ	..
చివర సోపానమ్ము	..
చేరినంతనె నన్ను	..
వివృకన్నులతోడ	..
వీక్షించె ఆమూర్తి	..

కాంత

సృదమ వీక్షణమందె యాకడు
భృమర కీటం బైన వ్యాయము
చెప్పచున్నవి జాణవారిస
చెక్కితులు చెలియా :

భృమర

తెలియకుండగ నాకె అయ్యెడ
దేహ మెట్లో రేచి నిలిచెను

వేదికాస్థలిమండి నెచ్చెలి.

వేగిరం వడుచు.

అవల నాతడు మెట్లదరిగా
అవవతానమ డగుచు కుట్టిమ
మార్గమున నరుదేరసాగెను
మందగమనమునన్.

ఁ బ్బరము లేదెమొ. లజ్జయొ :
విండుదృక్కులు నిలువజాలక
చూచితివి కడగంట నాతవి
శుభ్రవదనంబున్.

నాలు గడుగులు వేసి యాతడు
నన్ను గనుగొని వెతడ కమ్మల.
శిరము వాలిచి బోవసాగెను
శ్రీమృ గమవమునన్.

కాంత

(ఉత్పాహముతో)

అవును పకియా. అత్తితోచను
డగును గాక. ద్విశీయజాళము

విలవగలుగునె కాంచకుండగ
వీముఖాబ్జంబునన్ :

భ్రమ ర

అదియె వల్లభు నామధేయము :
అక్షణంబున నాకనుగవ
కలిసిపోయిన దెల్లొ ఆయెఱు
కలువ కన్నులలో.

నావమీవద్వార పరజన్మ
నడచి లోనికి బోవు నదన్
పరపె నాపై నతడు దీర్ఘ
పాంగ వీక్షణమున్.

పభయ, క్రమ్మర వజ్రితేజ
స్థగిత వేదికమీద మువ్వ
శించితిని జనియింప వలజడి
చిత్తకుంజములో.

కాంత

(వక్రముగా జూచి చిహ్నమున)

విన్ను జూడగ మరలునోకో
నెవముపై నరుదెంచినాదా :

అన్యధా యెటు లగును చెలి, నీ
వయస్కాంతమవు.

భ్రమర

తిరుగ రాలే దతడు చెలియా.
ధీరచిత్తుని భాతి దోచెను.
యువతి గనుగొనినంత మాత్రన
ఓడలు మరచు నొకో :

కట్టుకొని యున్నాడు సకియా.
పట్టుకమ్ముల దుకూలమ్మును
విడిచి చెంగులు, విండునడకను
వింత లీవలగా.

కాల్చియున్నా దర్శనాహుల
ధవళ కూర్పాపమ్ము చెలియా.
తొంగి చూచుచునుండ వక్షో
ద్యుతులు కుతుకమునన్.

అమనోహర దీర్ఘ బాహువు
లందు లలికాశోభ కూటనా
కూడదో. మరి నాకుమాత్రము.
గోచరించివదే.

కాంత

బాగు బా గోప్రియనభీ, ఆ
బాహులతికలు నీ తనూలత
నల్లబిల్లిగ నల్లకొను లే
అనిర కాలముతో.

(భ్రమర సిగ్గుతో లేచి, వాతాయనమున
గూడుచుండి, ఉవవని సువతక్షించును)

ఏది, ఇంచుక తిరుగు భ్రమరా,
ఈ క్షతోర హిమాంతు రుచిలో
లేజరించున్నావు గిరిజా
దేవి చందమునన్.

ఆ ల్లిలోచనమూర్తి వీనయ
నా, మృతోర్ముల దేలియాడుచు
చెలియ, నీవదవద్దభంగ
శ్రేణి జేరునులే.

భ్రమర

(గంభీర వదనముతో)

అంత సులభం బైన దవి తలంపగ రాదు.
అది కాక సిగ్గియనభీ, అవదద్వయ జేరి
జీవితము, సఫలమ్ము చేసికోవలె నేనె.

గ్రహించితివా లేదా కాని నావల్లభుడు
చూడగా చూడగా సుఖభసాద్యుడు కాదు.
ఉత్తమాస్వయమునం దుద్భవించినవాడు
సుగుణాలలో తమాశోభ కలిగినవాడు.

శాంత

అంత గుణసంతుండు భావుని
ఆ లోకోత్తర సుత్తగణపతి
భృమరికా కుచకలకవారి
బద్ధు డయి పోవున్ :

భృమర

(పవ్వి కల వందుకొని)

అనాడు మొదలుగా అన్యోన్య పీక్షణము
పక్షకాలముదాక సాగి ప్రేమనే లేదు.
గమనించి యొకనాడు కంఠవ్యరక్తు నేనె
దూరమ్మువందుండి తొంగి చూచితి వీరియుని.

నిర్వికేషమ్ముగా నిర్మలై శాస్త్రైకమయి.
జ్ఞానమ్ముగా నులలై గండఫలక ద్యయ్యము.
చెదరి యుత్కర్షణ కేకజాలమ్ము విడి విడిగ
పావ. మాతర్ముఖాభాసమునై పోయె.

కాంక్ష

చెప్పనేటికి నింక వేరుగ
చెలియ, నీపై రక్తి చేతనె
మౌనముగ కృశించినా నా
మానవోత్తముడు :

భ్రమ ర

కాదు కాదే, కొంతకాలమ్మునకు గావి
అంకురింపనె లేదె అనురక్తి నాధునకు.
వ్రశించినా డంట వ్రదమ వ్యాయంబు
నే నెవ్వ రని వధూనిక గాంచి యొకవాడు.

మాటమాటల నడుమ మరల నావృత్తాంత
నుడిగినాడట చెలీ, ఆ మీద నొకపారి.
మరియొక్కసారి యీమందభాగ్య భవీష్య
దాళాదులనుగూర్చి అడిగినాడట చెలీ :

పోవుచున్నార మీపురినుండి త్వరలోనె
అని వధూనిక తెలున అననమ్మున కళల్
తరిగిపోయిన వంట తక్షణమ్మే పనీ :

కాంక్ష

(మృదువుగా చపటికి వేసి)

పంకయాత్మకురాలి, ఆకని
స్వాంక మతి వేలమ్ముగా నీ
లలితదూవ విరావవాగుర
లగ్న మైపోయెన్.

భ్రమర

కుదలి వదివది మనసు, కోర్కు లీరిరిలెత్తె.
పాహసోద్ధీప్తిమై పారెపారెకు నేనె
విర్భరమ్ముగ నాడు పించుచూపులతోడ
కనుగొంటి హృదయేకు కనులకరవే తీర.

అదిలో వల్లభుం గాలోల నేత్రాం
వీక్షించె నెచ్చెలి. ఈషత్త్రపారేఖ.

వెదదకన్నులతోడ వీక్షించె నావలను,
అవవమ్మువ మందహాసాంకురము తోచె.

అవివాహితుడు ఏరియుం డన్నవృత్తాంతంబు
కర్ణజ్వరము వోవగా దెల్పవది వదివ.

శాంత

తావకార్థాంత లోచన
దాశదశ్యముచేత నాతని
వజ్రిపంజర సన్నిభం జగు
స్వాంత మానాదే-

కరగి క్రమముగ పూవుదేనియ
కరణి సారశ్యంబు మధురిమ
సంక్రమింపగ త్వమ్మఖమ్మగ
జాలు వారెనులే :

భ్రమ ర

జాలువారినమాట సత్య మౌను : తదాది
వల్లభుం డనుదినము వచ్చుచుండెడివాడు
పీఠబోల్పుకత మావీది మందవువడలి.

సకియరో, ఒకనాటి వందె చీకటివేళ
ద్వారభూమి నొకింత దాటిపోయినవాడు
నను గాంచి వెనుదిరిగి నాలుగడుగులు వేసె.

దై ర్యమ్ము పూని నే ద్వారసీమను జేర
అదిగె నాసేమమ్ము వమ్మక వాక్కులకోడ.

వట్టనమ్మును విడిచి సయవింజు సయియమ్ము
దరియించుండగ నాకు తత్తరమ్ము జనిగె.
ఉత్కంఠతో వేచి యుంటి దేహశీమీద
వల్లభాగమవంబు వాంచిచి యొకనాను.

నా యదృచ్ఛవశాన నాటిరాతిరివేళ
చీపావళికాంతి దృగ్గోచరు డైవ
నాథుండు మెల్లగా వాసమీవమున జేరు
క్షణమునందే యెట్లో గడవవెనుక బోయి
విర్నిమేషమ్ముగా నియవంబడితి నేను.

నామోము నీక్షించి నాథు డిండుక యాగి
నరజీవే మృదువుగా పొగిబోవుచు మందె.

గుండె దడదడ గొట్టుగొనుచున్న నెట్టులో
తెనులించుకొని గొంతు. తెచ్చికోల్ రై ర్యాన
మందమ్ముగా రేపు మావ్రయాణం బంటి.

వారుండు తోడనే నను జేరి చల్లగా
అన్నదే బోదువా అయ్యో అవి విట్టూర్చి
మన నమాగమ మెప్పుడు మరల అవి వ్రేల్చిందె.

కాంతు

మంచిమాట : ముందు వీవు
మాటలాడ వుండువేని
వెడలిపోవువాడె యతడు :
వియోగండు తప్పనిదే :

భ్రమర

తెరవు వడియె నో రెటులో
దేవికరుణ : కాని తగిన
బదులు వచక జాలనైతి
ప్రాణేశ్వరుతోడ చెలి :

ఏమొ తెలియ దంటి : పాప
మింతమొగము చేసికొన్న
నాడు డనియె మందముగా
నలుదిక్కులు చూచి యిట్లు :

“ ఇంతటితో వరియేనా :
ఎన్నెన్నో ఆశలున్న,
వంగణమ్ములోనికి నే
వరుదెంకున మాటాడగ !”

వదిననులికి న్నియనంకనె
వల దంటిని లోని కతని.
పాప మెంత మవనులోన
కాద పడెనొ హృదయేకుడు :

“అటు లగునెడ నీవేమ
న్మప్పుడవును వ్రాయుదువా ?
నంపుదువా నీదాయా
నటము చూచుకొనుచునుందు :”

మౌనము వహించితి నీ
మాటల కే మనుకొనెనో
హృదయేకుడు ప్రాణసఖీ :
ఎంత నుందబుద్ధి నయితి :

ఇంతలోన కంతరవం
బేతేరగ, ప్రియుడు నన్ను
విడువలేక విడువలేక
వెడలి పోవసాగె సఖీ :

అమవదమ్ము వెను దిరుగుచు
అకిర్తాంతవిశాలము •
లగు లోచనములు వాపై
అనునాగముతో ఐరవెన్ను

నిలిచి ద్వారదేశమిందె
నిర్నిమేష నయనమ్ముల
చూచుచుంటి ప్రాణేశుని
చూపుమేరదాక నఁగి :

దివ్యపురుషుభంగి దోచె
దీపికావళివిరాజు
మానమూర్తి హృదయేశుడు
మార్గములో ప్రాణనభి :

వండుకొంటి లోని కరిగి
వర్యంకముపై నూతన
వేదనతో ఆయామిని
వేగిపోయె ప్రాణనభి :

తెలియ లేదు ప్రియునివార్త
తీర్చలేదు ప్రియునికోరిక
లోచదాయె ఉచితక్రియ,
ఓరదృష్టము. దురదృష్టము :

శాంత

అయినదానికి నింత ఆయానవడ నేరః
చక్కవగులే ముందు కాంతించు ప్రియనభి :

భృమర

నాప్రవర్తనవలన నాధుండు సనుగూర్చి
గ్రామీణుగా నెంచునా ప్రియనభీ,
కతివహ్నదయగ నెంచునా?

నేటివరకును నేను విష్కీయమ్ముగ నుంట
విసిగి వేనరియుండునా? ప్రియనభీ,
విస్మరించున నాధుడు?

కాంత

గ్రహించినాడు నీగతామరాగమ్ము.
మౌన మంగీకారమావనమ్ముగ నెంచి
ఉత్పకుందై వేచి యున్నాడు నీకొరకు.
చవలచిత్తుడు కాదు, కాంతస్వభావుండు.
మరవ దెన్నడు: నీకె మారువేమో మనసు.

భృమర

(ఆవేశముతో)

ఏటిమాట పోణసభీ!
ఎట్లు మరకు హృదయవాదు:
మారునేని మావపంతు
మమగడయే లేదు నాకు

అత్కార్పణకయి యెంట్
అతురపడుచున్నదాన.
పెరిభయము మాత్ర మొకటి
విడువకున్న దేమి చేతు?

నాయం దేగుణగణంబు
నాధువ కాకర్షకంబు;
నదలకుండు పెట్టు పీచు
కాశ్వతముగ ప్రియవిహృదిని:

కాంత

ధీరహృదయగ భీర రక్తిమ
తెలియ దీవల, కగాధమ్ముగ
వేరు తన్నినమహావృక్షము
విధమునన్ సకియా!

పాలపొంగువిధాన నాకడు
పైకి నులుకుట లేదు గానీ
వికవజాలకు విన్ను చెలియో.
వేయిబన్మలకున్:

భ్రమర

యాదృచ్ఛికమ్ముగా నడుగుదెంచి మదీయ
శకటాధిరోహణక్షణములో వల్లభుడు
కాంచినాడే నన్ను గంభీరవదనుడై.

హావహానిక యున్న, మందమందాక్షమగు
 పోవుచున్నా సుటి.—పూర్ణానురాగమ్ము
 తొలుకాదు నేర్పారితో ప్రియును నను గాంచి
 శిరము పంకించి యెవో చెప్పబోయెను గాని
 బంగారునోట ఏపలుకు రానేలేదు :

వన్నె రరిగిన జాలివదనమ్ముతో నాధు
 దుగు ముందుకు వేవె—అశ్వమ్ము సాగినది :
 పీక్షణనృజముతో పీక్షించి యొకమారు
 అల్లనల్లన నాధు సంతర్హితం డయ్యె.

కాంతు

ఇంతకన్న విదర్శనం బితి
 నేమి కావలె నోసి, నీవ్రియు
 గాఢరాగ వ్యంజకమ్ముగ :
 కంప మెందులకే :

అత్మవిశ్వాసమ్ము కోల్పిడి
 వట్టు చున్నా వోసి యబలా,
 భవదమోఘ మహార్థ రూప
 పాభవము మరచి :

అంతరం బను చింత యుండునె
 అమలినం బగు ప్రేమలహరికి

కులము, సంపద. లోకవృత్తిము
కూడ తాళవు పో :

అమహాగ్నిజ్వాలలో బడి
అన్నియును ద్రవియించి చెలియా,
దివ్యనూతన రూపరేఖల
దేజరిల్లు గదే :

భృమర

అర్పించుకొందు, నన్నమకంపతో మీరు
స్వీకరింపగ వలయు జీవితేశా! యనుచు
వంపుదును లేఖ యన, పదకర్త యైవట్టి
ప్రాణనాథునకు నావలకులో మాధుర్య
మెట్లు చాలును ననీ, ఏమి చేయుదు విషదు :

శాంత

(ఆలోచనా పూర్వకముగా)

మరల నీ వాపురికి జని నీ
మనోహరుని జూచి రా దగు
నొక్కసారి : వహింపవలె నీ
వోర్మి యందాకన్.

ఆత్మలోచనమూర్తి వీనయ
నామృతోర్ముల దేలియాడుచు
చెలియ. వీవదవద్దభంగ
శ్రేణి జేరును లే :

ప్రమదమున వీ ప్రియనాథుని
వాహులతికలు వీరనూలక
నల్లిబిల్లిగ వల్లకామ లే
అచిరకాలములో :

(భ్రమర మందహాసముతో తల
వాల్చును. ఉభయములు గాఢ
ముగా గొగ్గితింతుకొందురు)

ఉత్తర భాగము

(సాయం సమయము. భవన ప్రగ్గివములో
విషణ్ణకములమీద ఇద్దరు వేళించి యుందురు)

ధూర్జటి

నిజమే సఖా, ప్రేమ యుభయ
విష్టమైన దగును సఖా :
అవల నేమి సంఘటిల్లె
నాకింపవలతు సఖా :

త్రిలోచనుడు

మరుదినమ్ము ప్రాణేశ్వరి
మాగృహాంగణమ్ము జేరి
భామిరీజనమ్ముతోడ
భాషించుచునుండ గంటి-

ద్వారసీమ నిలుచునన్ను
వామలోచనములతోడ
నిపుణముగా నడుమ నడుమ
చిందురక్తి జూడ జొచ్చె.

పంపివీరికాంక్ష నీను
హృదయేశ్వరిఁముదోయి :
ఒక కటాక్షమునకె నేను
ఉప్పరమున కెగనిపోదు.

వీరుకోయవేళ నెలపు
వేడి చనెడితలపులోడి
కాలయావనమ్ము చేయ
గడగె నోయి పొణిగియి :

ఏమొ పయకబోయె గాని
యెదుట ముదిత యిండుకతన
జారి గొలుపువదనముతో
సారించిన దోయి దృష్టి.

గాటముగా నపుడు వీరియను
కొగిలించుకొనెడి తమక
ముదయించెనుః మెల్లన వి
ట్టారుపుతో లోని కేగి-

సంభ్రమమ్ము పూర్ణముగా
శాంతించినవిదవ మరల
దరిపివాడ నోయి నభా,
ద్వారబంధవికటభూమి.

పల్లగా మదీయనయ
చకోరఘ్న లానసాగె
సఘీపూర్ణవికచవదన
చంద్రికాజాల మపుడు.

పైటుచెరగులోన ముగు
పరచి తెచ్చినట్లుతోచె
ప్రాణప్రియ తనభాయా
వటము నాకు నొవగ సభా.

అవకాశమె లేకపోయె
అందుకొనగ ప్రాణేశ్వరి
హస్తజలజయుగమునుండి
అయనర్థ బహుమానము.

చివర తెలులో హృదయేశ్వరి
, నెలపు టోయి వత్తు, నవగ
మందహాసవదనుడనై
మంచిది కుభ మంటి సభా :

ధూ ర్ణ టి

అనల సభా, నీప్రేయసి
అభిజనమ్ము ప్రాప్తించుచు
ప్రణయలేఖ వ్రాసినదా :
వంసినదా చిత్రపతిము :

లేదు సభా, నాకు తెలియ
లేదు సభా, ప్రాజ్ఞేశ్వరి
వార్త లేమి కూడా సభా !
వాడిపోయినాను సభా !

బహుళపక్ష మైసిసిడిప
ప్రాణసఖీముఖ సుధాంకు
మండలిమ్ము తోచె నొక్క
మారు హఠాత్సంభవముగ.

నమ్మ గాంచి విప్పారిన
నయనాంబురుహమ్ములతో
చేసె నమ్మకనేచనమ్ము
చిగురు దొరుగ నెడద సభా !

ఆవిరోకన క్షణమ్ము
నందు సభా, హృదయేశ్వరి
భూవల్లరు ధమరాకృతి
బూవిన పతిచిత్తముగా.

చిత్తరత్నకంబలా
సీన యైవభ్రమరికా
లలితముఖాంభోరుహమ్ము
లజ్జచే వారిపోయె.

అమె యంతఃమున శే
నల్ల నల్ల పోవుచున్
పల్కిరింపగా మధుర
భాషణములతో వ్రీయన్.

. ఏమి వ్రీయా. పేకు నై
ఎదురు చూచుచున్నాను
దినము దినము. వా ర్తయే
తెలియినే తెలియలేదు.

. తుకలమా ? ఇవట వీవు
కొన్నిరోజులు ఇందువా ?
మనము రహస్యముగా.
మాటలాడు కొందమా ?

. వీలు కానరా దిచట.
వెడలి పోవుచున్నాను
శీఘ్రముగా మాయారు.
చెప్పలేను కేమి మవి ?

అన్న దోయి వ్రీయురాదు.—
అంతలో నెవరో యచటి
కరుగుదేర. మరలినా
నన్య కక్ష్యలోవలకు.

పోప్పచుండ బంగారు
బొమ్మ నడుమ నడుమ నా
వదన మీక్షించుచుండె
వాలుచూడ్కి పారించి.

మరల నే బలుకరింప
మందహాస చంద్రికా
మంజులసనము వార్చి
మారు వలుక లే దోయి :

నాల్గైదడుగు లేమ
సెరువగా వెనుకదిక్కు
వివంబదెను తలు పోర
వేసినట్లు మందముగ.

భూర్జుటి

వరులు చూతు రేమొ యనెడి
భయముచేత నీ ప్రేయసి
అవిధాన పర్తించిన.
దమరాగము లేక కాదు.

త్రి లో చ సు డు

అవును సఖా, నిజమే సఖా,
అర్ధ హృదయురాలు సఖా,
శాంతమూర్తి హృదయేశ్వరి
జాగరూకురాలు సఖా !

అవును నేను కౌతుకమ్ము
నణచుకొనుచు పురోవర్తి
కక్ష్యలోన ప్రవేశించి
కవాటమ్ము తెరచి యుంచి-

శయ్యమీద వివశించి,
శాంతముగా జూచుచుంటి
ప్రాణేశ్వరి యున్నవైపు
బాహుయుగళ మల్లెవేసి.

కదల యు చినోపు రెండు
గడియ లావిదాన, భ్రమర
తుదకు ద్వార మోర చేసి
రొంగి చూచె నోయి సఖా !

ప్రాణేశ్వరిం గాంచు ప్రథమ క్షణమునందు
నాట్యమ్ము చేసినది నయనద్వయ మొకింత,
తెలియకుండనే లేచితిని శయ్యపైనుండి.

పంగిపండు మెరుంగు వన్నె కౌశేయంబు
ధరియించి వీలాలతకుకు రైచను తొడిగి.
కంతవ్రదేశాన కవకహారశ్రేణి
వింత జీలుగులతోడ వేరిలాడుచుండగా
దరహాస చంచ్రికా ధవళితాస్యముతోడ
చూచె నోయి నువర్వ నుందరీ నంకాళ :

విటల భాగముమీది నీలకుంకుమతిలక
లిందు వజ్రమ్ముపై భృంగమట్లు చెరింగె.

అప్రియత్నమ్ముగా ఆయిదా రక్షగు లేసి
చీర్చబాహులు చాపితివి ప్రియాతమవుతై.

వజ్జిరోలక యుగ్మవల్లనమ్మున చెలియ
నిద్దంపు చెక్కిళ్ళ నిచిడిక్పికం బైస
మెరుగు జిగజిగ కమల్ మిరుమిట్లు గొల్పినది.

అంత కంతకు తదీయాంతికమ్మునకు నే
జేరుచుండగ భ్రమర సిగ్గుచూపులతోడ
మత్తకమ్ముమ వార్చి మరలె పార్శ్వమ్మునకు.

ఏమి చెప్పుదు నఖా. ఇంద్రసింహ వ్రభం
వేణికాజాలమ్ము వింతవింతగ గూర్చి
చుట్టుకొన్నది మల్లసూస వ్రజము చెలియ.

దేవలోకమునుండి దిగిన కామి వోలె
కాంతు లీన దోయి గదిలోన వీయులు :

పృథు వైసదోయి నావీయురాలి కనుదోయి
తిగు వైసదోయి నావీయురాలి చనుదోయి :

(ధూర్జటి చప్పట్లు చరచును)

ప్రాజ్ఞేశ్వరి యెచో పయసమువేసెన్
అచిగుదెంచి నాయంతికమునకున్
చేటలు చోదించినది పోదు నని.

అచిగుళీయకము లాలోకించుచు
అంటిని నఖుడా ఆందోళనలోః
“ ఈహృదయముతి రెరిగినదే కద
నీ కిదె నిక్కపునెల వని యెంచుము :

మూగచూపులో ముద్దుగుమ్మ చనెః
మాటిమాటికిని మంగళవిగ్రహ
ముదయించును నాయూహలయముప :

ధూ ర్జ టి

కొనియాడ వేమి తద్గుణగణమ్మును సఖ.
స్మరియించుచున్నావు సుందరాకారంబె.

వరకీయ యామె యవి భావించకున్నావు-
అదుదేర నామె నీ కవ్రతిష్ట పుట్టిల్లా.

బంధువర్గము కల్లాబ్రాహ్మణుండవు నీవు
దర్మవ్రకారమ్ము శగుకన్నె బెండ్లాడి
వాంచింప కాశ్మీయవంశాభివృద్ధి: యీ
వక్రమార్గమునందు వర్తింతువా సఖా:

త్రి లో చ ను డు

(ఆ లో చిం చి)

నీవాక్కమ్ములు నిజమే యయినను
వరించు వవికమ వర్జించుటయా :
భావికాలమున బంగరుబొమ్మకు
లేకము సౌఖ్యము లేనే లేదా :

ధూ ర్జ టి

వరకీయకునై బాధపడుదువా
విజహిత మేమో విర్వహింపవా :

త్రి లో చ ను డు

ఆమెకు నాపై నమరాగము లే
దని గొప్పించుచో నవుడు శమింతున్నా:

ధూర్జటి

(మందహాసము చేసి)

తాను వలచినది త్రైలోక్యేంద్రుని
తాను మునిగినది దైవతవిమ్మగ :

ఈపీఠము నే నెరిగినవే గద.
ఇవి కాశ్యప మని యెన్నడు నమ్మను.

బాధ యెయిన నీభృమరిక నెఱులో
మరచిపోవుటయే మంగళ మగు నని :

త్రిలోచనుడు

మరచు బెట్టులు దివ్యమంగళా కారంబు
సౌందర్యసారంపు నముదాయనదనంబు
ప్రియగతీలావణ్య రీర్థప్రదేశమ్ము
అత్యంతికతతోర యౌవనామృతపాత్ర
మఖిలరోచిఃపుంబ హరిమణిదర్పణము
ప్రద్యుమ్నకాణిత ప్రసవనాలాచమ్ము.

ధూర్జటి

పదకర్త వైననీవృత్తి విశదం బాయె.
ఉద్యోగము త్యజించి ఉజ్జగింపుము యువతి:

అనురాగ మనురాగ మని తపించెడి వేల :
అధువికటాధరకు నడియై మూలం బోయి :

త్రిలోచనుడు

(కొంతతడ వాబోచించి)

కాంతం శివ ముద్వైశ్చిమ్:
సత్కముగా వీణతనము
ఎన్నటికిని లేయ నోయి
ఈమె సమాగమముకొరకు. .

అనురాగము లేనిపట్ల
అనదనోలె కుమిలి కుమిలి
తపియించెడివాడ ననుచు
తలవదోకు పొంజనభా:

సకల ముజ్జగించి భ్రమర
పాహువించి వచ్చువేది
వీక్షకరింప దగున్ శతదో
చెప్పు తొంజ పొంజనభా:

ఘోరర్థి

నంఘటిల్లున యేని పత్యమ్ముగా ఆట్టి
ఉత్పాతమే. అప్పుడు యోజింప వచ్చువే.

త్రిలోచనుడు

వడగల్గుదు నే బాధలు పఖడా,
భరింపజాలను సరపీడనమును.
భ్రమరకు తూడ్డింభావము కలిగిన
అవివేకిని కా నంగలాచ్చుటకు :

రక్తి లేనియెడ రసికుం డగు నా
ఘోగులాడ నొకొ యువతి కోసమై.

ఘోరర్థి

వీ ప్రతిజ్ఞవయి నిలిచి యుండు వని
భావించెద నిక పరమహర్షమున.

(ఇంతలో గంట వినబడును. త్రిలోచనుడు మెట్లు
దిగి లేఖ అందుకొని వచ్చి, చదువుకొని ధూర్జటి
చేతి కిచ్చును. అతడు బిగ్గరగా లేఖ చదువును.)

“జగతిలో నాకన్న నంశయానిన్న
ఈవాడు మెలగునే యెవ్వతె యైవ:

పరిణయావస్థయే బాహకరంబు
ప్రకృత స్థితియుగూడ భయదరూపంబు

అంధకారమునందు అల్లాడుచుండి
కావంబడియె దీపకళికార్పి నాకు.

హృదయంబు ద్రవియింప నిచ్చించితిని
అద్దాని దీప్తి నే అనుసరింపంగి

తలపోని దైర్యమ్ము పూను
వేళకు సమముగా వీవగా జొచ్చె
సంశయానిల. మంత సాధ్వసం బొదవె.

అత్తవారింటి కే సురుగుట కల్ల :
వీరియని జేరగ నేదొ భీతి జనించు.

సవనీత హృదయంబు నా మనోహరులు
నా ప్రవర్తనమున నవయునో యేమొ.

వాలితి తత్పాదవనజయుగ్మముని
అదిలను కరుణతో నాశీర్వసింప.

ఆపాదవద్దాలె ఆవలంబనమ్ము
లగుగాక యీదీనురాలి కెల్లవుడు,

సీ వన్నట్టులు విక్క-ముగానే
యోగ్యురాలె యీ యువతీరత్నము.

ఉభయులకును శ్రమ మొదవకుండుగనె
తెలివితోడ విడదీసెను గ్రంథివి.

ఏ మందువు నీ వివు దీతరుణివి :
స్థైర్యము కల్గిన సరసమతివి నఖి :

త్రి లో చ ను డు

స్పటికం బీహృదయం బు
సఖుడా, నీ కవగతమే.
సవిధవస్తువర్ణం బిట
జాయమాన మగుచునుండు.

ఈ చాతుర్మాస్య వ్రత
మెంత సుఖద మైన దోయి !
భావలోక విహరణమున
పరిపూర్ణత గాంచినాను.

జీవన గీర్వాన్తువులో
శీతలంపు సుధావ్రవసు

దరివిసటి మధురస్మృత
తరంగితం బగుచు నుండు.

నేను వలచినట్టి చెలికి
విత్య మంగళమ్ము : నాకు
పాంచి శివామగ్రహమున
శాంతి శాంతి శాంతి :

1938-39

సమాప్తము

